

“Бекителмиш”
К.Маликов атындагы ЖББО
мектебинин директору:
Чортонова Н.Т

Балдардын маалымат коопсуздугу жөнүндө маалымат

Маалыматтык коопсуздук - бул балдардын ден соолугуна жана (же) физикалык, психикалык, руханий, адеп-ахлактык онүгүп-өсүүсүнө зыян келтирген маалыматтар менен байланышкан коркунучсуз, алардын корголгон абалы.

Балаларды медиа-продукциянын таасиринен коргоодон мурун кандай маалымат ага зыян келтирерин түшүнүп алуу зарыл.

Интернет тартынчаак адамдар үчүн, өзгөчө балдар менен мамиле түзүүдө кыйналгандар үчүн баарлашуунун эң сонун каражаты экени эсиңерде болсун.

Жагымсыз мазмундагы материалдарга кирүү

Бейтааныш адамдар менен чаттар же электрондук почтанын жардамы менен байланышуу Арам ойлуу адамдар бул каналдарды балдарды өздүк маалыматтарын берүүгө мажбурлоо үчүн пайдаланышат. Башка учурда өзүнө жаңы курмандыкты издеп жаткан педофилдер да болушу мүмкүн. Өзүн курмандыкты жашташы катары көрсөтүп, жекече маалыматын астыртан билип, жекеме-жеке жолугушууну издеши мүмкүн.

Кандай маалыматтар балдардын ден-соолугуна жана өсүп -өнүгүүсүнө терс таасирин тийгизет?

Жаш балдарды өмүрүнө, ден-соолугуна коркунуч туудурган, анын ичинен өз өмүрүн кыюууга чакырган кыймыл аракеттерди жасоого чакырган;

Балдарды баңги заттарды, спирт ичимдиктери, тамеки, психотроптук жана (же) дүүлүктүрүүчү заттарды колдоонууга, кумар оюндарына катышууга, жер кезип жүрүүгө калоосун ойготкон;

Порнографиялык мүнөздөгү маалыматтар;

Ата-энесин, бир туугандарын сыйлабаган үй-бүлөлүк баалуулуктарды четке каккан мүнөздүн калыптануусу;

Адамдарга жаныбарларга карата актануу менен зордук зомбулукка жол берүү же мыкаачылыкка түрткөн кыймыл аракеттер;

Актануу менен тең укутуулукка карты кыймыл аракет;

Сөгүнгөн сөздөр камтылган

Интернет булагы жана компьютер менен иштөөдө балдар үчүн эреже:

-Интернет түйүндөрүнө балдар менен чогуу барыңыз жана аны колдонуу тажрыйбасы менен бөлүшүүгө дем берип кызыктырыңыз.

-Балдарга интуицияга ишенүүгө жана Интернетте аны тынчсыздандырган нерселер болсо, сизге билдирип коюуга үйрөтүңүз.

-Балаңызга катталуу ысымы талап кылган программаларга катталууга жана жеке маалыматтарды колдонбой туруп формаларды толтурууга жардам бериңиз (балаңыздын атын, электрондук почтанын дареги, телефон номери, үй дареги). Бул үчүн атайын даректүү электрондук почталуу болуу керек.

-Балаңыз эч качан өзүнүн жашаган дарегин, телефон номерин же башка жеке маалыматын, мисалы. окуган жерин же жактырган эс алуучу жайын бербегенге көндүргүлө.

-Балаңызга Интернетте жана чыныгы жашоодо чындык менен калптын ортосундагы

айырмачылыктар бирдей .жерин түшүндүрүңүз.

-Балдар Интернеттеги достору менен эч качан жолугушууга болбойт. Анткени алар таптакыр башка адамдар болушу мүмкүн.

-Балдарга Интернетте көргөндөрүнүн баары эле чындык эмес экенин айткыла, эгерде алар ишенбей жатышса, Сизден сураганга көндүрүңүз.

-Зыян мазмундагы маалыматтарды чыпкалаган заманбап программаларынын жардамы менен балдардын иш-аракеттерин козомолго алгыла, бул баланын кайсы сайтка киргенин, анда эмне кылганын билүүгө жардам берет.

-Балдарга бөтөн адамдардын менчигин сыйлоону үйрөткүлө, мыйзамсыз музыкаларды, компьютердик оюндарды жана башка программаларды көчүрүп алуу уурулук экенин айткыла.

-Балдарды башкаларды ызаттоого үйрөтүңүз, алар жакшы мүнөз бардык жерде, ал турсун виртуалдуу дүйнөдө да таасирин тийгизерин билерине ынангыдай болуңуз.

-Баланы сак болууга үйрөтүңүз.

- Балага Интернет түйүнүнүн мүмкүн болгон коркунучтары жана натыйжалары тууралуу айтып бериңиз.

-Бала шектүү файлдар менен шилтемелер адам кызыгарлык болуп көрүнгөнүнө карабастан, ачууга болбой турганын билиши керек.

-Баланы өзү ишенбеген нерсесин сураганга үйрөтүңүз.

-Баланы оп-iiпе тааныштары менен жолугушууга уруксат бербейсиз. Ага виртуалдуу мейкиндикте баарлашып жаткан адамга эч качан ишенүүгө болбостугун түшүндүрүңүз.

-Балага бейтааныш адамдардан келген файлдарды ачууга болбостугун түшүндүрүңүз, анткени анда вирус же терс мазмундагы сүрөт/видео болушу мүмкүн.

-Компьютерлерде вируска каршы программалар орнотулгандыгына, контентти жана керексиз билдирүүлөрдүн келүүсүн чыпкалаган каражат туура коюлганына ишенимдүү болуңуз.

-Сиздин балаңыз колдонгон интернет-ресурстардын мазмуну менен таанышын чыгыңыз. Чаттар. электрондук почта, дароо жибере турган билдирүүлөрдүн ресурстары менен интернет-кызматынын провайдерлерин пайдаланганды үйрөтүңүз. Сиздин ойуңуз боюнча балаңыз пайдалануудан качышы керек болгон сайттарды белгилеп коюңуз.

-Балаңыз менен анын досторунун интернет-адаттары жөнүндө билиңиз.

Технологиялык жаңы саамалыктарга, мисалы, чыпкалай турган же башка коргой турган программаларга кызыктар болуңуз.

-Силердин үй-бүлөңөр үчүн кандай программалар бир кыйла туура келерин чечип, аларды компьютерге орнотуңуз. Орнотулган программалар жаңылоону талап кылбаганына көзүңүз жетиши үчүн 6 ай сайын аларды каран туруңуз.

-Балаңыз кандай сайттарга киргенин билүү үчүн компьютердеги интернет-ресурсу каттамы журналын карап туруңуз.

-Балаңыз колдонууга боло турган пайдалуу, кызыктуу, коопсуз ресурстардын тизмесин түзүңүз.

-Балдарды Интернетте “каалашынча сүзүп жүрүүгө” жибербегиле. Баланы өзгөчө жаңыдан өздөштүрө баштаган баскычта Интернет менен баарлашууда активдүү катышууга аракет кылыңыз.

-Бала менен Интернеттин жардамы аркылуу өзү үчүн кандай жаңы нерселерди билгенин жана өз учурунда коркунучтан алдын ала кантип сактанууга болору тууралуу сүйлөшүңүз.

-Сиздин эрежеңиз балаңыздын жаш өзгөчөлүгүнө жана жетилүүсүнө ылайык келерин байкаңыз.

Дарыгерлердин сунуштарын колдонуңуз:

*Дарыгерлер 7 жашка чейинки балдарга компьютерг /Интернетте отурууну сунуш кылбайт;

*7-10 жаштагы балага компьютерде күнүнө 30 мүнөт гана отурууга болот;

*10-12 жаштагы бала компьютерде 1 саатка чейин;

*12 жаштан ашкан балдар 1,5 сааттан ашык эмес отурууга болот, сөзсүз ортолорунда дем алуулары керек.

Эснереде болсун, компьютерде ашыкча отуруу баланын ден соолугу үчүн зыян, анын көрүүсү начарлап, гиподинамия, аллергия, ал тургай жүрөк-кан тамыр оорулары менен оорушу мүмкүн.

Балдарыңарды Интернетте чындык менен калпты айырмалоого кантип үйрөтүүгө болот?

Балдарга Интернеттен алынган материалдарга сын көз караш менен мамиле кылуу керектигин түшүндүрүү зарыл, анткени кайсы адам болбосун Интернетке маалымат жарыялай алат.

Бүгүнкү күндө иш жүзүндө ар бир адам өзүнүн сайтың түзүп алса болот, деги эле анда жарыяланган материалдардын канчалык чындыгы бар экенин эч ким кеземөлгө албайт. Балага Интернетте көргөндөрүн баарын текшерүүнү үйрөтүп койгула.

Муну кантип балага түшүндүрүү керек?

Балаңар кичинекей кезинен эле баштагыла. Анткени бүгүнкү күндө мектепке чейинки жаштагы балдар да Интернетти колдонгонду жакшы билет, демек аларды калптан чындыкты ажыратууну мүмкүн болушунча эрте үйрөтүү керек.

Балдарыңардан Интернетте көргөндөрү тууралуу сураганды унутпагыла. Мисалы, тигил же бул сайт эмнеге кызмат кылат деп сурагыла;

Силердин балаңар Интернеттеги маалыматты башка булактар аркылуу өз алдынча текшере аларына көзүнөр жеткидей болсун (башка сайттар, гезит же журналдар аркылуу). Балаңарды силер менен кеңешип турууга үйрөткүлө. Ага кол шилтеп койбогула;

Балаңарды китепкана сыяктуу ар кандай булактарды пайдаланууга кызыктыргыла же дискке жазылган энциклопедияны белек кылып бергиле. Бул силердин балаңарга маалыматтын башка булактарын колдонууну үйрөнүүгө жардам берет;

Интернетте издоону пайдаланууну үйрөткүлө. Издеп табуу үчүн ар кандай издөө машиналарын кантип колдонууга болорун көрсөтүп бергиле;

Балдарыңарга расизм, фашизм, улуттар аралык жана диний касташуу деген эмне экенин түшүндүргүлө. Буга окшогон кээ бир материалдарга атайын чыпкалоочу программалардын жардамы менен бөгөт коюуга боло тургандыгына карабастан, мындай сайттардын баарын чыпкалоого болот деп ишенүүгө болбойт.